

فیلی

فیلی نام تیره‌هایی آریایی است که در باختر فلات ایران (باختر ایران خاور عراق) نشیمن دارند. در ایران بیشتر در استان ایلام، استان همدان، استان کرمانشاه و استان لرستان زندگی می‌کنند. دو طایفه اصلی فیلی عبارت‌اند از کرد و محکی. بخشی نیز در ایل قشقایی ادغام گردیده اند. گویش کردی محکی، شبیه به گویش لکی می باشد.

پهلوان

پهلوان واژه‌ای است در معنی منتسب به پهلوی/پهلوی: پهلوان یعنی از تبار پهل/پار/قیل. کاربرد این واژه امروزه به شکلی گسترده درباره ساکنان کرمانشاهان و هم تبارانشان در فلات ایران هم چون خانقین در همسایگی کرمانشاهان در استان دیاله است.

تاریخ

باستان

فیلی تلفظ عربی پهلوی (پهلوی و پری و پاری) می‌باشد. در دستور زبان سکایی از ط یا ذ (با صدای تریا ت یا د) برای جمع بستن استفاده می شود. همانند:

- آمار = آمارت
- اس = است
- اسک / سکا = اسکیت / سکان
- پار = پارت

در اوستا این نام پهروی آمده است که خاندان اصلی پارت را می ساخته اند. پارت (پارها که به اشتباه پارت‌ها=پارهاها خوانده می شوند). بنیان گذاران شاهنشاهی اشکانیان بوده اند تیره‌هایی از تبار سکاها شناخته می‌شوند. نام سکاها در نوشتارهای یونانی Σκουθης اسکوتیس یا اشکتر آمده که اشک (نام)+ ت (نشان جمع) را نشان می دهد. در زبان عبری نیز ایشان را اشکوتز نگاشته اند.

معاصر

کریم خان زند از خاندان زندیان که خود خاندانی از تیره لک و از پهلوی ها بوده است، بنیان سلسله زندیان را گذارد.

گروهی از فیلی‌ها در زمان کریم‌خان زند او را تا فارس همراهی کردند و در همانجا ساکن شدند. این طایفه پس از کریم خان به همراه لطفعلیخان زند عده زیادی از آنها در بم کرمان کشته شده و بقیه از بیم کینه اغامحمدخان قاجار بمرور در ایل قشقایی ادغام گردیدند و تدریجا به زبان ترکی قشقایی تکلم کردند. تا شروع حکومت ناصرالدین شاه که پس از زندگی عشایری به شیراز مراجعت و در محل کنونی دروازه سعدی ساکن می‌شوند و در زمان مشروطه با آزادی خواهان هم صدا گشته که جلادان زمان به بریدن سر دو نفر از بزرگان فیلی بنام حسنقلی خان و امامقلی خان مبادرت مینمایند که شرح این ماجرا در کتاب فارس و جنگ بین الملل نوشته ادمیت به تفصیل آمده است و این فامیل بزرگ از انزمان تاکنون در شیراز و خارج ازکشور با شهرت فامیلی: فیلی، فیلی زاده، فیلی قشقایی، فیلی شیرازی، فیلی صفایی معروف می‌باشند.^[1]

منطقه ای

در دوران دویست سال حکومت والی‌های لرستان بویژه حسین‌خان سولویزی، تمامی ایل‌های منطقه به نام فیلی معروف بودند ولی پس از اینکه ناحیه پیشکوه به دست محمدعلی میرزا (حاکم کرمانشاه و پسر بزرگ فتح‌علی‌شاه قاجار) افتاد، تنها منطقه پشتکوه در دست والی محلی ماند و از آنجا که نام فیلی با نام خاندان سولویزی گره خورده بود نام فیلی پس از آن تنها به ناحیه پشتکوه اطلاق شد.^[1]

زیستگاه

مناطق بغداد؛ استان دیالمه؛ خانقین و مندلی، دو طرف کبیرکوه؛ شهریان (مقدادیه فعلی)؛ بدره؛ زرباطیه؛ جاسن؛ کوت، عزیزیه، زهپرات، بعقوبه و هم چنین شهرهای شیخ سعد؛ علی شرقی؛ علی غربی و کوفه. در ایران کردهای فیلی ساکن شهرهای قصرشیرین؛ کرمانشاهان؛ کرد؛ اسلام آبادغرب؛ سرپل ذهاب، گیلان؛ ایلام؛ ایون؛ زرنه؛ صالح آباد، موسیان، بدره؛ دهلران، الشتر، کوهدهشت، دلفان، لکستان، اندیمشک می‌باشند.

طبقه بندی فیلی ها (پهلی ها)

نژاد و ریشه

- آریایی

تبار

- سکایی

تیره‌ها

برخی از تیره‌های کردهای فیلی عبارتند از:

- تیره لک
- تیره کلهر

خاندان ها

- خاندان زندگی
- خاندان علی شروان و پسرانش (چراغ وندی، سفروندی، هرونندی، داراوندی)
- خاندان ملکشاهی
- خاندان جمال وندی
- خاندان جابری
- خاندان انصاری
- خاندان زوری یا ژوهاری
- خاندان قیتولی
- خاندان خزعل یا خازاعل
- خاندان شووان
- خاندان موسی

نکته: از آخرین بازماندگان اتابکان لر خاندان خورشید (خورشیدوند) است که در خرم آباد زندگی می کنند

فیلی‌های زرنه و ایوان از نسل آقا عیسی خان فیلی هستند که فرزند کوچک احمدخان والی است و چون مادر آقا عیسی خان فرزند اقبال خان اقبالی ریش سفید و بزرگ زرنه بوده‌است و به خاطر کدورت حسین قلی خان والی که با عباس قلی میرزا برادر آقا عیسی خان داشته در زرنه ساکن شده‌است.